

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки і психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ТРАВМУЮЧИ СИТУАЦІЙ

Галузь знань	05 – Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 – Психологія
Назва освітньої програми	Психологія
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук Резнікова Олена Анатоліївна	+38 0505047993	ereznikova63@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «**Психологія травмуючих ситуацій**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 психологія. Введення курсу «**Психологія травмуючих ситуацій**» в систему підготовки психологів обумовлено необхідністю логічного продовження процесу теоретичного осмислення феноменів психологічної практики. Курс навчальної дисципліни «**Психологія травмуючих ситуацій**» передбачає теоретичний та практичний напрями. У сучасному світі чимдалі нагальною стає проблема подання психологічної допомоги у травмуючих ситуаціях: під час криз, катастроф, у випадках терористичних атак, стихійних і інших лих, яких може зазнати людина. Отже, сьогоденна проблема щодо психологічної допомоги у травмуючих ситуаціях є актуальною для багатьох клієнтів. Це потребує ґрунтовної підготовки фахівців — практичних психологів, які володіють методами подання допомоги у кризових та катастрофічних ситуаціях.

Мета дисципліни «Психологія травмуючих ситуацій» є забезпечити професійну компетентність практичних психологів у сфері психології травмуючих ситуацій, формування у психологів-практиків вмінь і навичок застосування засобів психотерапії, психокорекції та методів психологічного консультування для психологічного супроводу травмуючих ситуацій.

Передумови для вивчення дисципліни. «Психологія травмуючих ситуацій» є складовою частиною дисциплін психологічного циклу практичної підготовки. Її вивчення передбачає підвищення професійної компетентності практичних психологів та сприяє ефективній самореалізації їх, як фахівців.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни **«Психологія травмуючих ситуацій»** формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК11. Здатність здійснення психологічного аналізу критичних ситуацій

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та практики.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну, психокорекційну) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК11. Здатність розробляти, здійснювати апробацію та проводити програми превенції та корекції порушень психологічного здоров'я особистості.

СК12. Здатність здійснювати профілактику негативних проявів у поведінці соціальних груп і окремих осіб.

Навчальна дисципліна **«Психологія травмуючих ситуацій»** забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки, об'єктивно оцінювати надійність та достовірність отриманих результатів.

ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН16. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я, у тому числі і психічного (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

ПРН14. Підбирати і практично використовувати методи психокорекційного та психотерапевтичного впливу в процесі психологічної реабілітації різних груп клієнтів.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- специфічні ознаки кризової ситуації у житті людини;
- типологію життєвих криз особистості та критерії її побудування;
- основні психологічні теорії стосовно переживання людини кризового стану;
- термінологію, яка вживається для опису перебігу кризових станів;
- сутність криз, що вивчаються в рамках курсу;
- принципи психологічної допомоги людині в кризових станах різних типів.

вміти:

- - користуватись отриманими базовими теоретичними положеннями для здійснення психологічного аналізу криз розвитку та ситуативних криз;
- - враховувати витоки (причини) і специфіку різних типів криз у побудуванні системи заходів, спрямованих на реадaptaцію людини у стані життєвої кризи;
- - надати первинну психологічну підтримку та допомогу людям, що опинилися в скрутних життєвих обставинах.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	120	14/6	28/6	78/108	2	3	Вибіркова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	усього	денна форма			усього	заочна форма		
		у тому числі				лекц.	практ	сам. роб.
		лекц.	практ	сам. роб.				
Тема 1. Травмуючі ситуації у житті людини. Методологія та зміст психології травмуючих ситуацій	10	2	4	4	10	2	2	6
Тема 2. Психологічні особливості травмуючих ситуацій та їх вплив на людину	10	2	4	4	10	-	-	10
Тема 3. Надання психологічної допомоги клієнтам, які зазнали впливу травмуючої ситуації	20	2	4	14	20	-	-	20
Тема 4. Методи роботи з травмуючими ситуаціями	20	2	4	14	20	-	-	20
Тема 5. Екстрена психологічна допомога в екстремальних ситуаціях	20	2	4	14	20	2	2	16
Тема 6. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)	20	2	4	14	20	-	-	20
Тема 7. Психотерапія посттравматичних стресових розладів	20	2	4	14	20	2	2	16
Усього годин	120	14	28	78	120	6	6	108
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЗАЛІК								

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі вищої освіти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Травмуючі ситуації у житті людини. Методологія та зміст психології травмуючих ситуацій 2. Поняття про психологію травмуючих ситуацій. 3. Завдання, що стоять перед психологічною наукою щодо проблем консультування у травматичних і посттравматичних ситуаціях. 4. Історія виникнення та розвитку наукового напрямку “психологія травмуючих ситуацій”. 5. Визначення поняття “травмуюча ситуація”.	4	2

	6. Психологія травми. 7. Поняття про кризи та катастрофи у житті людини. 8. Основні підходи до класифікації травмуючих ситуацій.		
2	Тема 2. Психологічні особливості травмуючих ситуацій та їх вплив на людину 1. Поняття психологічної кризи. Загальне уявлення про життєві кризи 2. Типологічний аналіз та класифікація життєвих криз. 3. Кризи особистісного розвитку. 4. Кризи, викликані зовнішніми чинниками 5. Кризи професійної діяльності особистості 6. Поняття катастрофічної ситуації та її вплив на психологічний стан людини. 7. Конструктивне і деструктивне вирішення проблем кризових станів. 8. Запобігання деструктивному вирішенню проблем травмуючих ситуацій. 9. Поняття про стрес та адаптацію. 10. Синдром посттравматичного стресу	4	
3	Тема 3. Підходи надання психологічної допомоги клієнтам, які зазнали впливу травмуючої ситуації 1. Психодинамічний підхід щодо надання психологічної допомоги клієнтам, які зазнали впливу травмуючої ситуації 2. Біхевіористський напрям у психології травмуючих ситуацій 3. Гуманістичний підхід до процесу надання психологічної допомоги у травмуючих ситуаціях 4. Гештальтпідхід щодо надання допомоги у психотравмуючих ситуаціях 5. Екзистенційний підхід щодо психології травмуючих ситуацій 6. Застосування НЛП у допомозі клієнтам, які зазнали травми 7. Позитивна психотерапія як засіб допомоги клієнтам з психологічною травмою 8. Когнітивний напрям у психології травмуючих ситуацій	4	
4	Тема 4. Методи роботи з травмуючими ситуаціями	4	
5	Тема 5. Екстрена психологічна допомога в екстремальних ситуаціях	4	2
6	Тема 6. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)	4	

7	Тема 7. Психотерапія посттравматичних стресових розладів	4	2
Всього		28	

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти щодо вивчення дисципліни «Психологія адиктивної поведінки» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Травмуючі ситуації у житті людини. Методологія та зміст психології травмуючих ситуацій Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію. Особливості протікання психічних процесів при переживанні травмуючої ситуації. Значення сімейного та інтерперсонального контексту при переживанні травмуючої ситуації. Зробити порівняльний аналіз поглядів вчених на травму <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте особливості дитячої і дорослої травми. 2. Охарактеризуйте концепцію травми Франца Рупперта 3. Охарактеризуйте трансгенераційну травму та її наслідки (за Ф.Руппертом). 4. Охарактеризуйте типи травми за Францом Руппертом. 5. Охарактеризуйте концепцію травми Франца Рупперта. 6. Охарактеризуйте розуміння травми в енергетичному підході Фреда Галло. 	10	6
2	Тема 2. Психологічні особливості травмуючих ситуацій та їх вплив на людину Охарактеризуйте підхід до розуміння і терапії травми Пітера Левіна. Психоаналітичний підхід до травматичних реакцій. Гештальт-терапія в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію. Когнітивно-поведінковий підхід в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію.	10	10

	Сімейна психотерапія в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію. Нейролінгвістичне програмування в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію. Кататимно-імагінативна психотерапія в роботі з психологічною травмою.		
3	<p>Тема 3. Підходи надання психологічної допомоги клієнтам, які зазнали впливу травмуючої ситуації</p> <p>Травматичні стресові реакції. Зробити розмежування понять «криза», «стрес», «фрустрація», «переживання», «горе», «травматичний стрес», «гостра реакція на стрес», «психічна травма», «посттравматичний стресовий розлад».</p> <p>Підготувати доповіді-презентації</p> <ul style="list-style-type: none"> • Застосування групових методів у психологічній допомозі клієнтам із психотравмою. • Групи зустрічей. • Психодрама. • Групи психоаналізу. • Гештальтгрупи. • Групи сімейної терапії. • Групи арттерапії. • Групи тілесної і танцювальної терапії. • Застосування груп казкотерапії у травмуючих ситуаціях. 	20	20
4	<p>Тема4. Методи роботи з травмуючими ситуаціями</p> <p>Методи зняття психологічного напруження, робота з емоційними переживаннями потерпілих Підготуйте аналіз діагностичного інструментарію та заповніть мануал методики у вигляді таблиці</p> <p>Практичне завдання:Проаналізувати та провести діагностику</p> <p>1. <u>Методи діагностики ПТСР у дорослих:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • шкала для клінічної діагностики ПТСР (Clinical-Administered Ptsd Scale - CAPS). • Шкала оцінки впливу травматичної події (Impact of event scale -r – 1es-r). • Місісіпська шкала для оцінки травматичних реакцій (громадянський варіант). • Опитувальник БЕКА для оцінки депресії (Beckdepression inventory - BDI). • Шкала дисоціації (Dissociative experience scale - DES). • Опитувальник перитравматичної дисоціації. • Шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Combat exposure scale). • Опитувальник травматичного стресу для діагностики психологічних наслідків. <p>2. <u>Методи діагностики ПТСР у дітей:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей. • Батьківська анкета для оцінки травматичних переживань дітей. 	20	20

5	<p>Тема 5. Екстрена психологічна допомога в екстремальних ситуаціях Підготувати доповіді</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості організації та надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок екстремальних ситуацій. 2. Принципи та методи екстреної консультативної допомоги. 3. Класифікація психосоматичних наслідків впливу травмуючих ситуацій. 4. Дебрифінг як кризова інтервенційна методика, пов'язана з трагічними ситуаціями (стихійне лихо, теракти, дорожньо-транспортні пригоди, інші екстремальні події), які мають потужні психічні наслідки. 5. Розкрийте поняття екстремальної ситуації, наведіть класифікацію екстремальних ситуацій. 6. Охарактеризуйте чинники, які викликані екстремальною ситуацією. 7. Розкрийте специфіку надання термінової психологічної допомоги в екстремальній ситуації, її мету та завдання. 8. Охарактеризуйте головні принципи надання психологічної допомоги постраждалим в екстремальній ситуації. 9. Розкрийте особливості роботи психолога в екстремальних умовах, охарактеризуйте головні відмінності від звичайної терапевтичної ситуації. 10. Охарактеризуйте правила надання першої психологічної допомоги постраждалим. 11. Охарактеризуйте чинники екстремальної ситуації від яких страждають її жертви. 12. Охарактеризуйте етапи психогенних розладів, що розвиваються в травмуючих ситуаціях (класифікація національного інституту психічного здоров'я США) <p>Практичне завдання: оберіть (на вибір) одну із технік та продемонструйте особливості її використання перед студентами групи.</p>	20	16
6	<p>Тема 6. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) Підготувати доповіді</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення понять стресу, травматичного та посттравматичного стресового розладу. 2. Теоретичні підходи до дослідження особливостей посттравматичного стресового розладу (ПТСР). 3. Особливості та критерії діагностики гострого стресового розладу та посттравматичного стресового розладу. Розвиток особистості за травматичним типом внаслідок пережитого травматичного досвіду. 4. Система та напрями профілактики посттравматичного стресу. 5. Методи психопрофілактики посттравматичного стресу. 6. Вплив ПТСР та психотравми на життєву позицію людини. 7. Особливості дослідження ПТСР у: <ul style="list-style-type: none"> • учасників військових та бойових дій; • жертв різного виду насилля; • ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС. 	20	20

	<p>8. Робота психолога з жінками та дітьми, які стали жертвами різних видів насильства. Групова робота з жертвами насилля.</p> <p>9. Робота психолога з клієнтами, схильними до прояву суїцидальної поведінки.</p> <p>10. Робота психолога з клієнтами, які пережили втрату.</p> <p>11. Психотерапевтичні методи при роботі з ПТСР та подолання депресії виходять з:</p> <ul style="list-style-type: none"> • психотерапія емоційних травм за допомогою руху очей; • техніки гештальт-терапії; • техніки когнітивно-поведінкової психотерапії; • техніки символ-драми (метод кататимного переживання образів); • техніки сімейної психотерапії; • нейролінгвістичне програмування • групова психотерапія та інші 		
7	<p>Тема 7. Психотерапія посттравматичних стресових розладів</p> <p><i>Підготувати доповіді</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічні проблеми психолога в роботі з психологічною травмою. 2. Профілактична психологічна допомога запобігання негативному впливу тяжкої психічної травми на психічне здоров'я людини. 3. Методи психопрофілактики посттравматичного стресу. 4. Копінг-стратегії як способи управління поведінкою у стресових ситуаціях. 5. Методи релаксації. Майндфулнес 6. Групова психокорекційна робота з психологічною травмою. 7. Тілесно-орієнтована психотерапія в роботі психокорекційної групи осіб, що пережили психологічну травму. <p><i>Підготувати тренінг з комплексом вправ релаксації</i></p> <p>Оберіть (на вибір) одну із технік та продемонструйте особливості її використання перед студентами групи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • психотерапія емоційних травм за допомогою руху очей; • техніки гештальт-терапії; • техніки когнітивно-поведінкової психотерапії; • техніки символ-драми (метод кататимного переживання образів); • техніки сімейної психотерапії; • нейролінгвістичне програмування; • тілесно-орієнтована психотерапія; • групова психотерапія та інші. 	20	16

<ul style="list-style-type: none"> • техніка роботи з депресивним станом; • техніка «завершення ситуації»: гештальт і психодрама; • техніка рефреймінгу <p>Розкрийте сутність психодинамічно-імажінативної терапії Луїзи Реддеманн в роботі з психологічною травмою. Охарактеризуйте сучасні методи тілесної терапії психологічної травми (бодінаміка Лісбет Марчер). Здійсніть типологічний аналіз критичних життєвих ситуацій за Ф.Василюком.</p>		
Всього	120	108

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

Питання до заліку

1. Основні поняття психології травмуючих ситуацій, їх співвідношення та взаємозв'язок.
2. Поняття травмуючої ситуації, її ознаки та різновиди.
3. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію.
4. Сприймання травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію.
5. Різновиди, рівні та динаміка психологічних станів та розладів при катастрофах.
6. Поняття стресу в психології. Загальні ознаки та симптоми надмірного стресу.
7. Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.
8. Психодіагностика розладів, пов'язаних із травматичним стресом.
9. Загальні особливості та послідовні цілі психокорекції при роботі з переживанням травмуючої ситуації.
10. Особливості протікання психічних процесів при переживанні травмуючої ситуації.
11. Значення сімейного та інтерперсонального контексту при переживанні травмуючої ситуації.
12. Механізми психологічного захисту та копінг-стратегії при переживанні травмуючої ситуації.
13. Дисоціація та розлад множинної особистості як наслідки переживання травмуючої ситуації.

14. Психологічні особливості дітей з посттравматичним стресовим розладом.
15. Особливості діяльності психолога у вогнищі надзвичайної ситуації.
16. Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від надзвичайної ситуації.
17. Методи зняття психологічного напруження, робота з емоційними переживаннями потерпілих у вогнищі надзвичайної ситуації.
18. Психологічні проблеми психолога в роботі з психологічною травмою.
19. Групова психокорекційна робота з психологічною травмою.
20. Тілесно-орієнтована психотерапія в роботі психокорекційної групи осіб, що пережили психологічну травму.
21. Арт-терапія при роботі з травматичними реакціями.
22. Робота з екзистенціальними переживаннями осіб, що пережили психологічну травму.
23. Психоаналітичний підхід до травматичних реакцій.
24. Гештальт-терапія в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію.
25. Когнітивно-поведінковий підхід в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію.
26. Сімейна психотерапія в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію.
27. Нейролінгвістичне програмування в роботі з особами, що пережили травмуючу ситуацію.
28. Кататимно-імагінативна психотерапія в роботі з психологічною травмою.
29. Методи саморегуляції психологічного стану особистості, їх різновиди та особливості застосування.
30. Охарактеризуйте типологію критичних життєвих ситуацій (емоційно складна, утруднена, проблемна, критична, гранична, екзистенціальна, термінальна).
31. Розкрийте сутність критичних життєвих ситуацій як послідовних стадій несприятливого розгортання життєвої кризи.
32. Охарактеризуйте стратегії подолання кризових життєвих ситуацій.
33. Розкрийте класифікацію життєвих криз особистості (вікові(нормативні), біографічні; за критерієм тривалості; за критерієм результативності; за діяльнісним критерієм; за критерієм детермінованості; за критерієм складності).
34. Охарактеризувати види ставлення до критичних життєвих ситуацій (ігноруюче, перебільшуюче, волонтаристське, продуктивне).
35. Ставлення до критичних ситуацій як фактор, що впливає на вибір способів психологічного подолання.
36. Охарактеризуйте стратегії подолання критичних життєвих ситуацій (рівень психологічно захисту, рівень адаптації, рівень опанування ситуації).
37. Охарактеризуйте прийоми та вправи подолання критичних життєвих ситуацій.
38. Розкрийте історію вивчення психологічної травми.
39. Розкрийте поняття психічної травми: фізіологія, класифікація, наслідки.
40. Розкрийте сутність стресу, травматичного стресу і ПТСР.
41. Охарактеризуйте особливості дитячої і дорослої травми.
42. Охарактеризуйте концепцію травми Франца Рупперта
43. Охарактеризуйте трансгенераційну травму та її наслідки (за Ф.Руппертом).
44. Охарактеризуйте типи травми за Францом Руппертом.
45. Охарактеризуйте концепцію травми Франца Рупперта.
46. Розкрийте сутність теорії розщеплення особистості після травматичного досвіду.
47. Охарактеризуйте терапію травми і порушень прихильності методом системних розстановок (Франц Рупперт).
48. Охарактеризуйте підхід до розуміння і терапії травми Пітера Левіна.

49. Охарактеризуйте етапи терапії травми за Пітером Левіним.
50. Розкрийте сутність методу зцілення травми Френсін Шапіро.
51. Охарактеризуйте етапи терапії травми Френсін Шапіро.
52. Розкрийте сутність енергетичної терапії в роботі з психологічною травмою Фреда Галло.
53. Охарактеризуйте розуміння травми в енергетичному підході Фреда Галло.
54. Розкрийте сутність психодинамічно-імажинативної терапії Луїзи Реддемманн в роботі з психологічною травмою.
55. Охарактеризуйте сучасні методи тілесної терапії психологічної травми (бодинаміка Лісбет Марчер).
56. Охарактеризуйте етапи роботи з клієнтом в бодинаміці Лісбет Марчер.
57. Розкрийте сутність концепції Ф.Василюка у роботі з психологічною травмою (типи життєвих світів та характерні для них критичні ситуації).
58. Здійсніть типологічний аналіз критичних життєвих ситуацій за Ф.Василюком.
59. Розкрийте поняття екстремальної ситуації, наведіть класифікацію екстремальних ситуацій.
60. Охарактеризуйте чинники, які викликані екстремальною ситуацією.
61. Розкрийте специфіку надання термінової психологічної допомоги в екстремальній ситуації, її мету та завдання.
62. Охарактеризуйте головні принципи надання психологічної допомоги постраждалим в екстремальній ситуації.
63. Розкрийте особливості роботи психолога в екстремальних умовах, охарактеризуйте головні відмінності від звичайної терапевтичної ситуації.
64. Охарактеризуйте правила надання першої психологічної допомоги постраждалим.
65. Охарактеризуйте чинники екстремальної ситуації від яких страждають її жертви.
66. Охарактеризуйте етапи психогенних розладів, що розвиваються в травмуючих ситуаціях (класифікація національного інституту психічного здоров'я США)
67. Охарактеризуйте динаміку психогенних розладів, що розвиваються в травмуючих ситуаціях (класифікація В.П. Решетнікова).
68. Розкрийте сутність посттравматичного стресового розладу (історія становлення поняття).
69. Розкрийте сутність ПТСР (охарактеризуйте основні групи симптомів).
70. Розкрийте сутність ПТСР (охарактеризуйте невротичні і патохарактерологічні синдроми).
71. Охарактеризуйте діагностичні критерії ПТСР.
72. Охарактеризуйте типи посттравматичних стресових розладів.
73. Розкрийте взаємозв'язок індивідуальної уразливості і психологічних наслідків травми.
74. Розкрийте роль життєстійкості в опануванні травмуючих життєвих ситуацій.
75. Розкрийте сутність життєстійкості особистості.
76. Охарактеризуйте компоненти життєстійкості (за С. Мадді).
77. Охарактеризуйте структуру життєстійкості та умови її формування.
78. Охарактеризуйте посттравматичний стресовий розлад як чинник залежності від ПАР.
79. Розкрийте сутність концепції переживання горя за Ф.Василюком.
80. Охарактеризуйте фази переживання втрати за Ф.Василюком.

**9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОГО ПЕРЕДВИЩОГО РІВНЯ ОСВІТИ
З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ**

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Студент не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Католик Г. В. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям, та постраждалим: Наук.- Метод. зб./ Г.В. Католик, І.О. Корнієнко. 2-ге вид., допов. Львів: Червона калина, 2003. 124 с.
2. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Ніка-Центр, 2009. 580 с.
3. Луппо С. Е. Психологія травмуючих ситуацій: Практикум. К.: НАУ, 2010. 48 с.
4. Оверченко А.І. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. [Текст]/ Оверченко А.І. К.: Нац акад. внутр. справ., 2014. 177 с.
5. Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології; за наук. ред. Т. М. Титаренко. К.: Міленіум, 2011. 271с.

6. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: метод. посіб.; за заг. ред. З. Г. Кісарчук; Нац. акад. пед. Наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ: Логос, 2015. 206 с.
7. Розов В.І. Адаптивні антистресові технології: навч. посібник. К. : Кондор, 2005. 278 с.
8. Смирнов Б. А. Психологія діяльності в екстремальних ситуаціях. Харків: Гуманитарний Центр, 2007. 276 с.
9. Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування. Перша частина. К.: Главник, 2007. 144 с.
10. Шевченко Н.Ф. Психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях [Електронний ресурс]: навч. посібник [для студ. ф-ту соц. педагогіки та психології освітньо-кваліф. рівнів, "Спеціаліст", "Магістр" проф. спрям. "Психологія"] / Н.Ф. Шевченко – 2012 р.

Допоміжна:

1. Бочкор Н.П. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. К.: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
2. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання. / Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України (серія: педагогічні та психологічні науки). – № 1(74), 2015р.
3. Дитяча психотравма / С. П. Влад. – Київ: Шкільний світ, 2018. – 112 с.
4. Інноваційні підходи до організації медико-психологічної допомоги післятравматичного стресового розладу. Методичні рекомендації / [О. С. Мусій, І. Я. Пінчук, О. О. Хаустова та ін.]. Київ : УНДІССПН МОЗ України, 2014. 32 с.
5. Корнієнко І., Католик Г., Бабяк Т., Тарасевич О., Пачковський Ю., Католик О., Тихобаєва Г. Скривджена дитина. Теоретичні і практичні аспекти проблеми дитячого кривдження та методи психокорекційної допомоги дітям, які зазнали насильства. Науково-методичний збірник. Львів: РомусПоліграф, 2005. 303 с
6. Музиченко І. В. Психологічна травма: аналіз проблеми та шляхи подолання. Роль психологічної служби системи вищої освіти України у час суспільних трансформацій: матер. Всеукр. наук.- практ. конф. (Львів, 19-20 травня 2017 р.) Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С.119-123.
7. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Л.Туриніна. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.
- 8 Шляхи подолання дитячої психотравми в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / Музиченко І.В., Ткачук І.І. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 88 с.

Інформаційні ресурси

1. 1 Законодавство України – <https://rada.gov.ua/news/zak>
2. Наукова періодика України – <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.
3. Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» – <http://chitalka.info/psy.html>.
4. Вісник психології і соціальної педагогіки – <http://psych.kiev.ua/nma-referats/flarefers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
5. Пошукова система Google. — <http://www.google.com>.
6. Національна парламентська бібліотека України – nplu.kiev.ua
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – nbuv.gov.ua
8. Державна науково-медична бібліотека України – ukrlibworld.kiev.ua/med4.gntb.n-t.org
9. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) – lucl.lucl.kiev.ua.ukrbook.net
10. Українська електронна бібліотека – lib.com.ua -